

Sygn. akt II CK 690/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa C. (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.

przeciwko P. (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 maja 2005 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 lipca 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

1) zmienia zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 31 marca 2004 r., sygn. akt XGc (...) w ten sposób, że nakaz zapłaty z dnia 7 marca 2003 r. wydany przez Sąd Okręgowy w Ł., sygn. akt X GNc (...) w całości utrzymuje w mocy;

2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 17.950,60 zł (siedemnaście tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt złotych 60/100) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo uznając skuteczność oświadczenia o potrąceniu poprzednika prawnego pozwanego, ponieważ w dniu 21 stycznia 2003 r., tj. w dacie uzyskania wiadomości o cesji dokonanej w dniu 17 stycznia 2003 r., wierzytelność jego była potrącalna, tj. wymagalna i zaskarżalna. Okoliczność, że oświadczenie pozwanego o potrąceniu dotarło do cedenta w dniu 30 stycznia 2003 r. uznał ten Sąd za pozostającą bez wpływu na skuteczność dokonanego potrącenia wobec wcześniejszego powstania stanu potrącalności.

Apelację powoda oddalił Sąd drugiej instancji, uznając za skuteczne potrącenie wzajemnej wierzytelności przysługującej poprzednikowi prawnemu pozwanego w sytuacji, w której jego oświadczenie o potrąceniu złożone zostało zbywcy już po dokonaniu przez tegoż cedenta przelewu jego wierzytelności na osobę trzecią, tj. powoda (cesjonariusza). Wskazując na przepis art. 512 k.c. Sąd odwoławczy uznał skuteczność zgłoszenia wzajemnej wierzytelności do potrącenia do czasu powzięcia wiadomości o dokonaniu przelewu. Przyjął jednak zarazem, że o skuteczności dokonanego potrącenia przesądza oświadczenie pozwanego z dnia 3 grudnia 2002 r. o potrąceniu, a okoliczność, że oświadczenie to dotarło do cedenta – spółki W.(...) dopiero w dniu 30 stycznia 2003 r. uznał Sąd Apelacyjny za pozostającą bez wpływu na skuteczność dokonanego potrącenia.

Kasacja powoda zarzuca naruszenie następujących przepisów prawa materialnego: art. 498 k.c., art. 499 k.c., art. 512 k.c., art. 513 k.c. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zgłoszono zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez utrzymanie w mocy nakazu zapłaty z dnia 7 marca 2003 r., wydanego w sprawie GNc (...), w zakresie kwoty 94.587,63 zł wraz z odsetkami, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. uzasadnia skarżący dowolną oceną dokumentów i dat ich sporządzenia, podkreślając, że oświadczenie pozwanego o potrąceniu z dnia 3 grudnia 2002 r. zostało przekazane jego dłużnikowi w dniu 30 stycznia 2003 r., a więc już po otrzymaniu przez pozwanego w dniu 21 stycznia 2003 r. zawiadomienia o dokonanym przelewie wierzytelność W. (...) – sp. z o.o. na rzecz powoda.

Naruszenie przepisów prawa materialnego wiąże skarżący z pominięciem przez Sąd Apelacyjny daty otrzymania przez pozwanego zawiadomienia o dokonaniu przelewu, którą uznaje za mającą kluczowe znaczenie. Powód twierdzi, że dla dokonania potrącenia nie wystarcza samo sporządzenie oświadczenia o potrąceniu, lecz konieczne jest przekazanie go do wiadomości adresatowi oświadczenia, a to nastąpiło w dniu 30.01.2003 r., a więc już po otrzymaniu przez pozwanego w dniu 21.01.2003 r. zawiadomienia o przelewie.

Naruszenie art. 513 k.c. uzasadnia powód tym, że zgłoszenie przez pozwanego zarzutu potrącenia wobec zbywcy wierzytelności nie mogło skutkować umorzeniem wierzytelności nabywcy w oparciu o ten przepis, który stanowi o zarzutach przysługujących dłużnikowi przeciwko nabywcy wierzytelności. Złożenie przez pozwanego oświadczenia o potrąceniu w dniu 30.01.2003 r. wobec cedenta nie mogło więc skutkować umorzeniem wierzytelności nabywcy, czyli powoda (cesjonariusza).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się usprawiedliwiona wskutek trafności większości zarzutów zgłoszonych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej.

Nie okazał się natomiast usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., uzasadniony dowolną oceną dokumentów i uznaniem, że daty tych dokumentów nie nasuwały wątpliwości co do daty dokonania transakcji, a tym samym co do skuteczności składanych oświadczeń. Sąd Apelacyjny zasadnie nie zakwestionował trafnego ustalenia Sądu pierwszej instancji, że poprzednik prawny pozwanego, tj. spółka G.(...), została powiadomiona w dniu 21 stycznia 2003 r. przez swego wierzyciela, tj. spółkę W.(...), o dokonanych przez tę ostatnią w dniu 17 stycznia 2003 r. przelewie wierzytelności na rzecz powódki. Prawidłowym jest również ustalenie dokonane na podstawie treści dokumentów, że oświadczenie o potrąceniu poprzednika prawnego pozwanego, tj. spółki G.(...), z dnia 3 grudnia 2002 r. dotarło do jego wierzyciela, a zarazem cedenta, tj. spółki W.(...), dopiero w dniu 30 stycznia 2003 r. Ustalenia te mają swoją podstawę w dokumentach, których ocena dokonana przez Sąd odwoławczy nie dowodzi dokonania jej z naruszeniem zasady swobodnej oceny dowodów określonej w art. 233 § 1 k.p.c.

Wobec braku usprawiedliwionej drugiej podstawy kasacyjnej, oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem stanu faktycznego, będącego podstawą orzekania dla Sądu drugiej instancji.

Zasadnie zarzucił skarżący naruszenie art. 499 k.c. bowiem Sąd Apelacyjny błędnie uznał, że poprzednik prawny pozwanego dokonał potrącenia już w dniu 3 grudnia 2002 r., tj. w dacie sporządzenia dokumentu zawierającego oświadczenie o potrąceniu, błędnie uznając zarazem za okoliczność pozostającą bez wpływu na skuteczność dokonania potrącenia datę, w której oświadczenie to dotarło do cedenta. Tymczasem przepis art. 499 k.c. wiąże skuteczność dokonania potrącenia nie z chwilą sporządzenia dokumentu zawierającego oświadczenie o potrąceniu, ale z chwilą złożenia oświadczenia drugiej stronie, co z mocy art. 61 § 1 k.c. oznacza dotarcie oświadczenia do adresata w taki sposób, że mógł on się zapoznać z jego treścią. Skoro więc z niezakwestionowanych skutecznie ustaleń faktycznych wynika, że oświadczenie o potrąceniu dotarło do adresata dopiero w dniu 30 stycznia 2003 r., to dopiero w tej dacie można byłoby oceniać skuteczność złożonego oświadczenia z uwzględnieniem ewentualnego wystąpienia innych przesłanek dopuszczalności dokonania potrącenia.

Uznanie skuteczności dokonania potrącenia przed datą skutecznego złożenia drugiej stronie oświadczenia o potrąceniu dowodzi trafności zarzutu kasacji niewłaściwego zastosowania art. 499 k.c. przez Sąd drugiej instancji.

Zasadny okazał się również zarzut naruszenia art. 512 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji błędne uznanie skuteczności dokonania potrącenia wobec nabywcy wierzytelności mimo istniejącego ustalenia, że złożenie oświadczenia o potrąceniu wobec jej zbywcy dokonane zostało już po dacie dowiedzenia się przez potrącającego o zbyciu wierzytelności na rzecz powoda.

Tymczasem przepis art. 512 k.c., statuujący zasadę ochrony dłużnika działającego w dobrej wierze, ogranicza skuteczność wobec nabywcy wierzytelności spełnienia przez dłużnika świadczenia (a także zgłoszenia zarzutu potrącenia), wobec poprzedniego wierzyciela, tylko do chwili skutecznego zawiadomienia dłużnika przez zbywcę o dokonanych przelewach. Zasada wyrażona w tym przepisie ma bowiem zastosowanie także do innych czynności dokonanych między dłużnikiem a poprzednim wierzycielem, do których należy niewątpliwie zaliczyć potrącenie wierzytelności. Innymi słowy, wbrew stanowisku zawartemu w zaskarżonym orzeczeniu, o dopuszczalności skutecznego zgłoszenia zarzutu potrącenia wierzytelności wobec jej zbywcy rozstrzyga chwila powzięcia przez dłużnika wiadomości o dokonanych przelewach. Stanowisko takie aprobowane jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który stwierdził, że o skuteczności zgłoszenia przez dłużnika do potrącenia wzajemnej wierzytelności przysługującej mu wobec swego wierzyciela rozstrzyga czas powzięcia przez dłużnika wiadomości

o dokonanym przelewie wierzytelności na osobę trzecią (wyrok SN z dnia 29 listopada 2001 r., V CKN 1537/00, OSNC 2002/9/113). Skoro w niniejszej sprawie jest bezsporne, że poprzednik prawny pozwanego w niniejszym procesie złożył wobec cedenta oświadczenie o potrąceniu wzajemnej wierzytelności już po wcześniejszym dotarciu do niego zawiadomienia o przelewie wierzytelności cedenta na osobę trzecią, to zarzut naruszenia art. 512 k.c. okazał się uzasadniony, wobec braku w tym przepisie podstaw do uznania przez Sąd Apelacyjny potrącenia za dokonane skutecznie w ustalonym stanie faktycznym.

O skuteczności dokonanego przez poprzednika prawnego pozwanego potrącenia wobec powoda – nabywcy wierzytelności nie może również przesądzać w ustalonym stanie faktycznym przepis art. 513 § 1 k.c., którego naruszenie trafnie zarzucono w kasacji. Przepis ten również wyraża zasadę ochrony dłużnika polegającą na niepogarszaniu jego sytuacji prawnej na skutek dokonania cesji, ale aktualizacja tej ochrony następuje wskutek zgłoszenia przez dłużnika wobec nabywcy wierzytelności choćby jednego z możliwych zarzutów, które przysługiwały dłużnikowi przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie. Posłużenie się przez ustawodawcę sformułowaniem „wszelkie zarzuty” obejmuje więc również zarzut potrącenia. Jednakże z niezakwestionowanych skutecznie ustaleń zaaprobowanych przez Sąd drugiej instancji, a mających potwierdzenie w dokumencie na k. (...) akt, wynika, że oświadczenie poprzednika prawnego strony pozwanej w przedmiocie zgłoszenia zarzutu potrącenia zostało doręczone w dniu 30 stycznia 2003 r. zbywcy wierzytelności, tj. spółce W.(...), a nie nabywcy wierzytelności, czyli powodowi. Zasadnie więc wywodzi strona skarżąca, że skutkiem zgłoszenia zarzutu potrącenia dokonanego wobec zbywcy wierzytelności nie może być umorzenie wierzytelności jej nabywcy w oparciu o art. 513 k.c., a zaaprobowanie w takiej sytuacji przez Sąd odwoławczy stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż doszło w ustalonym stanie faktycznym do umorzenia wierzytelności powodowego nabywcy, nastąpiło z naruszeniem przepisu art. 513 § 1 k.c.

Uwzględniając okoliczność, że podstawa naruszenia prawa materialnego okazała się uzasadniona, a zarzut naruszenia przepisu procesowego okazał się nieuzasadniony, Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok i orzekł co do istoty sprawy, działając na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c., znajdującego w niniejszej sprawie zastosowanie na podstawie art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego... (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98), oraz na podstawie art.496 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz na podstawie § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 i 2 i § 12 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).